

УДК 32.001

Василь Ніконенко, к. ф. н, проф., Наталія Габрусєва, асистент

Тернопільський національний технічний університет ім. І.Пулля, Україна

ПРОБЛЕМИ МІЖНАЦІОНАЛЬНИХ ВІДНОСИН В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Vasyl Nikonenko, Ph.D., Prof., Natalia Gabruseva, assistant

INTER-NATIONAL RELATION PROBLEMS IN MODERN CONDITION

Історичний досвід свідчить, що в основі міжнаціональних проблем, є причини як об'єктивного характеру, так і ті, що пов'язані з помилковими політичними рішеннями і прорахунками суб'єктів політичної діяльності. При цьому, якщо суб'єктивні причини при правильній політиці можна звести до мінімуму, то об'єктивні причини, що породжуються протиріччями, які властиві будь-якому процесу, необхідно своєчасно виявляти і знаходити шляхи розв'язання. Серед таких діалектичних суперечностей можна виділити протиріччя між: соціальним і етнічним у національному; між інтернаціоналізацією суспільного життя і стійкістю національного; між динамічним процесом розвитку націй і консерватизмом форм їх національно-державного устрою; між зростанням національної самосвідомості і поглибленням інтегративних процесів та ін.

Вихід на поверхню проблем і суперечностей в сфері міжнаціональних відносин, рано чи пізно відбувається, оскільки ніхто не в змозі їх вічно приховувати і заганяти всередину. Більшість таких проблем породжується саме або ж, коли національний фактор взагалі ігнорується, або ж тоді, коли національна політика є помилковою чи злочинною. Як правило, це стосується тоталітарних режимів, хоча і в умовах демократії мають місце прорахунки і помилки у цій сфері, що неминуче породжує певні колізії і навіть серйозні конфлікти.

Численні міжнаціональні проблеми пов'язані з формальним підходом до них в сфері національно-державного будівництва. Ігнорування специфіки етнонаціональних аспектів політичного життя і запізнення у вирішенні існуючих проблем породжують напруженість і ведуть часто до переростання у міжетнічні конфлікти деструктивного характеру із трагічними наслідками.

У клубку проблем, зокрема, виділяється питання про спірні території та кордони між ними. Зрозуміло, що ставати на шлях тотального перегляду адміністративно-територіальної карти держав досить небезпечно, але якщо така проблема все-таки десь виникає, її необхідно розв'язувати. Адже ці кордони були встановлені в умовах колоніальних імперій та недемократичних режимів без врахування етнічного складу населення. До того ж, як свідчить світовий досвід, територіальні суперечки самі по собі не затухають, а, навпаки, залишаються постійним вогнищем міжнаціональної напруги.

Гострі проблеми можуть виникати і в соціальній сфері, Оскільки незбалансована стимуляція міграційних процесів нерідко істотно змінює в деяких регіонах співвідношення між корінним населенням і "мігрантами", "іноходцями", в результаті чого може бути значно перевищений критичний рубіж, за яким з'являється небезпека для етнонаціональної самобутності, традиційного укладу життя корінного населення. Значна частина мігрантів часто ігнорує традиції, культуру і мову того етносу, який їх прийняв. В умовах, коли корінні жителі перестають відчувати себе господарями на своїй землі, неминуче виникають проблеми і напруженість у міжнаціональних відносинах.

На жаль, в процесі суверенізації, і розбудови національної державності у багатьох країнах не звертається належна увага до "іноходців", тобто представників некорінного населення. Більше того, останнім часом у ряді країн прийняті правові акти, в яких є відверто дискримінаційні положення стосовно нетитульних етносів. Якщо врахувати, що мільйони людей живуть за межами своїх національно-державних утворень або ж їх не мають взагалі, то стає зрозумілим особливе значення і актуальність проблеми врахування потреб та

інтересів таких категорії населення. В умовах, коли людство вже давно відмовилось від спроб створити етнічно “чисту” державу, стає необхідністю створення такої суспільної атмосфери, за якої людина будь-якої національності не була б дискримінованою. Це, зокрема, вимагає прийняття відповідних законів про гарантії прав громадян, що є представниками національних меншин.

Оскільки незалежність держави ще не є еквівалентною свободі її громадян, то встановлення на уламках колишніх імперій етнократичних диктатур, де ігноруються загальноприйняті в цивілізованому світі права і свободи людини, є історичним анахронізмом. Виникає парадоксальна ситуація, коли нові національні держави відмовляють етнічним меншинам у тому ж самому, чого вони в недалекому минулому вимагали для себе. При такому розумінні державної незалежності великі імперсько-колоніальні “тюрми народів” можуть перетворюватись в окремі національні “камери для народів”. Сучасна політична культура ґрунтується на пріоритеті прав людини над правами нації. Дотримання цього визнаного на міжнародному рівні положення є важливою і необхідною умовою здійснення ефективної і конструктивної національної політики.

Цілий комплекс проблем міжнаціональних відносин зумовлений прорахунками при виробленні і реалізації культурної політики, помилками і неправильними діями в справі виховання, іншими деформаціями в духовній сфері. Спрощене розуміння національного, його приниження, ототожнення лише із формою, святковою бутафорією вже давно не спрацьовують. Потрібні не патетичні, лозунгові фрази про “дружбу народів”, не декларативні пропагандистські кампанії, а продумана постійно діюча система виховання у людей культури міжнаціонального спілкування.

Надзвичайно важливим є вироблення відповідного механізму і процедур розв’язання міжнаціональних конфліктів на основі законів та інших нормативно-правових актів, що відповідали б загальноприйнятим міжнародним документам. Необхідною умовою розв’язання проблем і суперечностей, що виникають у відносинах між націями і народностями, є взаємоповага і готовність до компромісів. Без цього, як свідчить історичний досвід, міжнаціональні проблеми цивілізовано не розв’язуються.

Тільки формування правової держави і демократизація суспільного життя дає можливість успішно розв’язувати проблеми міжнаціональних відносин. У свою чергу, без розв’язання цих проблем неможливо перейти до демократичної моделі суспільного устрою і громадянського суспільства. Вищою ціллю етнополітики є гармонізація міжнаціональних відносин і створення сприятливих умов для вільного розвитку народів, перетворення багатонаціонального складу країни із фактору слабкості у фактор сили.